

convenient, d'historiar l'activitat historiogràfica desenvolupada al llarg dels segles dins del nostre àmbit cultural.

M. COLL i ALENTORN

«*Revue des Langues Romanes.*» Tome LXIX [1940-1947]. Montpellier, Faculté des Lettres de l'Université, 1945-1947. 400 pàgs.

Interrompuda l'any 1939, a causa de la guerra, la publicació d'aquesta vella i prestigiosa revista que compta en el seu historial amb tants serveis magnífics prestats a l'estudi de les llengües i les literatures romàniques, hom ha reeixit, en 1945, a fer-la aparèixer de nou. Els tres fascicles publicats en 1945, en 1946 i en 1947 (el primer corresponent als anys 1940-1945), en constitueixen el seixanta-novè volum.

Una notícia preliminar (pàgs. 5-6) ens posa al corrent dels canvis esdevinguts en la revista aquests últims temps. Fundada per la Société des Langues Romanes i publicada durant molts anys a cura d'ella, apareixia darrerament sota la personal responsabilitat del Prof. Maurice Grammont. En ésser represa, amb aquest volum, la seva publicació, se n'ha fet càrrec la Facultat de Lletres de la Universitat montpellerina, la qual ha designat el mateix Sr. Grammont com a Director — el qual, però, mort el 17 d'octubre de 1946, a penes ha pogut preparar la nova etapa de la revista —, el Prof. Jean Bourciez, de la Universitat de Montpellier, com a Secretari general, i el Sr. Enric Guiter, encarregat de curs a la mateixa Universitat, com a Secretari adjunt.

El volum s'obre amb les *Tables générales des volumes LX¹ à LXVIII de la «Revue des Langues Romanes» (1920-1939)*, dreçades pel Sr. ENRIC GUITER i les Srtes. PAULETTE DELENNE i ARMANDE CAMO (pàgs. 7-65). Concebut i establert sobre el mateix pla amb què el Sr. P. Höberg realitzà el dels primers seixanta volums de la revista, aquest índex està dividit en tres parts: la primera conté una taula alfabètica d'autors, editors i anònims, amb indicació dels articles originals i les recensions; la segona, una taula d'articles bibliogràfics i recensions crítiques, posada per ordre alfabètic dels autors ressenyats; la tercera, una taula de matèries dels articles originals. L'escrupolositat i exactitud amb què han estat elaborats aquests índexs i la doble entrada sota la qual se'ns hi ofereixen tots els estudis i les recensions, els fan d'una gran utilitat. Seria de desitjar, només, que, semblantment al que s'ha fet amb la «Romania» i la «Zeitschrift für Romanische Philologie», algú, completant aquestes *Tables*, s'emprenqués la tasca d'inventariar tots els mots estudiats en els diversos volums de la *RLR*, amb la qual cosa podrien ésser aprofitats més fàcilment els abundosos i interessants materials lingüístics aplegats en aquesta revista.

Dos articles necrològics posen una nota de dol en la joia del volum de la represa: en un d'ells, sota les inicials de la revista — indubtablement redactat pel seu actual director, Sr. JEAN BOURCIEZ — ens és recordada breument la vida i l'obra del gran fonetista montpellerí que durant llargs anys fou l'ànima d'aquesta publicació i que amb una major constància omplí les seves pàgines: *Maurice Grammont* (pàgs. 257-263); en un altre — *Edouard Bourciez*, pel Sr.

1. *Sic!* Cal corregir aquesta xifra en LXI; el volum LX havia estat ja buidat en les taules aparegudes l'any 1926 (*RLR*, LXIV).

GEORGES MILLARDET (pàgs. 309-315) —, trobem exposats els fets més importants de la vida acadèmica de l'illustre dialectòleg de Bordeus.

El Sr. ENRIC GUI TER, en el seu *Étude sur la sonorisation du k initial dans les langues romanes* (pàgs. 66-79), examina els dobles, d'origen dialectal, que algunes llengües romàniques presenten, a base de la conservació de la *k* inicial, d'una banda, i de la seva sonorització, de l'altra (ex.: fr. *courge* i *gourde* < CURBITA, occ. *cabiron* i *gaburion* < CAPRIONE, cat. *corb* i *gorb* < CORVU, etc.), i les alternances consonàntiques del mateix tipus que hom pot observar en llengües romàniques diferents (ex.: fr. *chamois* i cast. *gamo* < prellat. KAM, fr. *caille* i cat. *guatlla* < fràncic QUACCOLA, fr. *cravate* i port. *gravata* < CROATA, etc.). Aquest procés de sonorització no resta limitat únicament a les velars, bé que aquestes siguin les que el presenten amb més freqüència (cf. cast. - port. *trapo* i fr. - occ. - cat. *drap* < prellat. *TRAPPV). L'autor es proposa de determinar: a) la natura del substrat ètnic la influència del qual ha pogut provocar aquesta mutació; b) la zona del domini romànic on aquesta influència s'ha fet sentir. La distribució geogràfica del fenomen estudiat i el fet de la sonorització de les explosives sordes inicials del basc, menen el Sr. Guiter a atribuir aquests canvis a algun dels elements constitutius del poble basc. Remarca les coincidències lingüístiques d'aquest amb Sardenya, no sols en la indicada sonorització, sinó encara en la pèrdua de la *r* inicial (tret comú també al gascò i al castellà) i en la no fricació de les oclusives velars seguides de vocal anterior. Quant a la intensitat del canvi, el Sr. Guiter constata, per a les llengües literàries, els següents percentatges de manteniment de les sordes: francès i romanès, 100; occità, 60; italià, 55; català, 22; castellà, 16; portuguès, 13. Anota així mateix que el canvi sembla afavorit pel fet d'anar la *k* seguida d'una *a*, i que els mots d'origen àrab només han sofert la mutació en les tres llengües de la Península Ibèrica. L'extensió geogràfica del fenomen, fixada a base d'elements fornits principalment pels atlas en els dominis lingüístics que en posseïxen (França, Itàlia i Catalunya), ha estat gràficament plasmada en un mapa per mitjà d'algunes isoglosses (*cattu-gattu*, *crapaua-grepau*, *cage-gabi*, *crèche-grepi*, *resson-greixes*, *corvu-gorvu*). El resultat ha estat de constatar unes zones de forta sonorització als Pirineus centro-orientals i la vall alta del Garona, a Sardenya (exceptuant la zona del dialecte gallurès) i a l'antiga Sabina (Itàlia central) amb dos petits illots més al nord, i també unes altres zones de sonorització més extenses, que són precisades, per als mots on la *k* és seguida d'una *r*. L'autor relaciona tots aquests fets amb els diferents substrats, i apunta la idea que les diverses invasions d'ibers, celtes, itàlics i etruscs poden haver reduït o fragmentat una vella població lítica que hauria sonoritzat les sordes inicials. Les teories exposades pel Sr. Guiter en aquestes pàgines, que, bé que manifestades amb circumspecció, no deixaria de qualificar d'arriscades, es compliquen encara més amb el problema dels noms de la *cama* (fr. *jambe*), que ell mateix planteja i que intenta de resoldre a base de dues hipòtesis. En un complement d'aquest article, titulat *A propos de la sonorisation du k initial dans les langues romanes* (pàgs. 169-171), el Sr. Guiter reporta i comenta unes notes del Prof. Louis Roussel (en les quals aquest dona compte d'un cas de sonorització de sorda inicial en grec antic i modern i del fet de fonètica sintàctica amb què intenta d'explicar-lo) i un fragment del *Manual de fonetica romanica...* del Sr. Tache Papahagi.

Entrant en el terreny de la lexicografia, hem d'anotar l'estudi del Sr. CHARLES CAMPROUX que duu per nom *Un préfixe méconnu: bar* (pàgs. 271-297), en el

qual és comunicada l'existència d'un adjectiu occità desconegut *bar*, fem. *baro*, viu avui encara en els parlars del Gavaldà, usat principalment en el sentit moral de 'generós', però també, bé que més rarament, en el material d' 'abundant, que produeix molt, ric en...', que l'autor relaciona amb la partícula inseparable *bar*, indicadora d'excés, citada per Mistral en el seu *Trésor dou Felibrige*, com a derivada de la preposició llatina *PER*. El Sr. Camproux creu que *bar*, prefix que les llengües romàniques posseïen per a indicar l'abundància, improductiu ja abans de finir l'Edat Mitjana, és una vella rel estesa per diversos pobles en època prellatina;² amb ella vol explicar una sèrie de mots occitans (en llur major partida recollits per Mistral, les etimologies del qual, que ell rectifica, qualifica d'obscures o manifestament fantasistes) i també d'altres llengües romàniques. Els mots occitans que l'autor considera formats en composició amb el prefix *bar*, són els següents: *baragogno*; *barbela*; *barbousina*; *bardumba*; *bargagno*; *barguigna*; *bargalié*; *barlac*; *barlias*; *barmat*; *baroumado*; *baroustarié*; *barranco*; *barrasc*; *barrassego*; *barrula*, *barroula*, *barroulla*, *barrounla*; *bartourino*; *barufo*; *baruscla*; *barusco*; *barandello*; *barandet*; *barantolo*; *barbaja*, *barbalha*, *bambaia*, *bambalha*; *se barboucha*, *barbochi*; *barlico-barloco*, *barlingo-barlango*, *baringo-barango*; *barreja*, *barreia*, *barria*, *barrea*. El Sr. Camproux recull també alguns mots d'altres llengües romàniques on creu veure el prefix *bar*. Per l'italià anota: *barabuffa*; *barbaglio*; *barbugliare*; *a bardosso*; *barlume*; *baruffa*; *bernocchio*. Per l'espanyol: *barbulla*, *barbular*; *barredera*; *barrumbada*; *barrazonar*; *barzoque*; *barruco*; *berrocal*. Pel portuguès: *barroca*. Pel romanès: *bârjeală*. Pel francès, que presenta correspondència en occità i alguna vegada en altres llengües romàniques: occ. *barat*, *barato*, *barata*, fr. *baraterie*, *baratte*, esp. *barata*, it. *barattare*, *baratto*; fr. *barbouiller*, occ. *barbouia*, *barboulha*, it. *barbugliare*, esp. *barbular* (occ. *bourbouia*, *bourboulha*, fr. *bourbouiller* tindrien un altre origen, bé que més endavant es confonguessin en part semànticament amb aquells); fr. *barboter*, *bourbeter*, occ. *barbata*, *barboute*, *bourboute*; fr. *berlue*, occ. *barlugo*; fr. *breloque*, occ. *barloco*, *berloco*; fr. *barguigner* (fr. ant. *bargaignier*), occ. *barguigna*, *bargagna*; fr. *barioler*, occ. *barioula*, *baricoula*, *bericoula*; fr. *barbouquet*. He volgut citar en detall tots els mots estudiats pel Sr. Camproux per tal que hom pugui fer-se ben bé càrrec de l'extensió que l'autor ha donat al seu estudi i de la diversa valor que els seus raonaments presenten. En alguns dels mots occitans adduïts, com *barbela* 'palpiter d'émotion, pantelèr de convoitise', o bé *barbousina* 'fourmiller, picoter entre cuir et chair', o encara *barlaca* 'changer en lac, transformer en lac, plonger dans l'eau, tremper', la composició *bar + bela* 'regarder complaisamment, admirer, convoiter, désirer', *bar + bousina* 'picoter, élaner en parlant d'un abcès, fourmiller par l'effet du froid', *bar + laca* 'former un lac, croupir, être stagnant', podria arribar a ésser acceptada. En molts d'altres, però, la màxima cautela s'imposa. Encara que l'autor ens indiqui que «en général les *rr* se simplifient en *r* sauf en certaines régions du Languedoc, du Limousin et de la Gascogne», fet que podria resoldre per exemple les dificultats *bar + ramado* > *baroumado*, *bar + roust* > *baroustarié*, *bar + rusco* > *barusço*, *bar + rioula* > *barioula*, això no és admissible per al català ni per al castellà en *barata*, on el compost *bar + rat* hauria donat *barrat*. Les dificultats que presenta el pas *bar + rigare* > cat. *barrejar* no poden ésser explicades a base d'un manlleu als dialectes occitans del nord (malgrat la

2. En una nota afegida a darrera hora suposa que es tracta de la base preindoeuropea *bar - bara - barra*, que hom troba en el gal. *barro* 'somet'

denominació de *llemosina* que ha estat donada algun cop a la llengua dels catalans, fet que el Sr. Camproux recorda, la influència llemosina damunt del català és gairebé nulla). Al costat de l'it. *barlume* cal recordar l'existència del cat. *besllum*, «claror que deixa passar un cos translúcid» (Fabra), «llum reflectida, llum incerta o atenuada per la distància...» (Alcover-Moll), que postula una base etimològica distinta de la proposada aquí. El cast. *barredera* és indubtablement un postverbal de *barrer* 'escombrar'. El Sr. Camproux ens diu que les seves recerques han estat un poc ràpides i que un estudi més aprofundit i més extens dialectalment li podria permetre de precisar i ampliar la repartició geogràfica d'aquest fet per tot el domini romànic. Malgrat el meu escepticisme, benvinguda serà tota nova aportació sobre aquest tema.

L'article *Deux gallicismes surprenants dans un texte de Cahors de 1468*, del Sr. JEAN SÉGUY (pàgs. 147-156), fa referència: a) al mot *poas* (**pwás**), que l'autor considera com un manlleu, de caràcter individual, al francès *pois*, motivat per l'homonímia resultant, en occità, de l'evolució normal de *PISU* > *pes* i *PENSU* > *pes*; b) al mot *yoya*, entès fonèticament com a *žōia*, que provindria de *žuwīa* o *žwīya* fem. de *jui* 'jueu'. Les raons segons les quals, a judici del Sr. Séguy, hom hauria estat induït a l'ús d'aquests dos termes, no són sòlides ni absolutament convinçents. Els conflictes lingüístics plantejats a causa d'alguna homonímia acostumen preferentment a resoldre's dins de la mateixa llengua; la justificació, en aquest cas, de l'ús del mot francès no queda prou clara. Respecte a la designació autòctona del jueu, bé que l'autor indiqui que no ha estat forta, en terres occitanes, més que allà on radicava una colònia jueva permanent, es fa difícil de creure que un mot tan viu en la boca del clergat catòlic hagués d'ésser precisament en els sermons en llengua vulgar — en el segle xv! — que iniciés el seu camí d'afrancesament.

En unes notes morfològico-sintàctiques — *Le subjonctif synthétique en catalan* (pàgs. 157-168) — el Sr. ENRIC GUITER examina successivament el valor significatiu del mode subjuntiu, les formes i ús del subjuntiu llatí, els avatars de la fase romànica primitiva, l'evolució de les desinències i dels radicals del subjuntiu, el subjuntiu català i el seu ús. Clou l'article un apunt sobre un cas curiós de derivació a partir d'una forma subjuntiva (el verb *hajar* 'donar, fer a mans', creat sobre *haja* < *HABEAM*, entès no ja com una forma de desig, sinó com una ordre). Redactat amb la finor habitual en el seu autor, aquest estudi es ressent potser un xic de la limitació de les fonts documentals utilitzades — reduïdes per a la llengua antiga als coneguts reculls d'Alart i de Calmète — i de la manca d'atenció envers els textos dels segles xvii i xviii, que poden explicar la reducció moderna, i sobretot envers la diversa varietat dialectal que hauria estat fàcil de posar a contribució utilitzant el treball *La flexió verbal en els dialectes catalans*, d'A. M. Alcover i F. de B. Moll, *AOR*, II (1929), 73-184; III (1930), 73-168; IV (1931), 9-104; V (1932), 9-72. Aquest oblit dels dialectes porta el Sr. Guiter a donar com a forma única actual del present de subjuntiu la terminada en *-i*, essent així que els escriptors valencians acostumen a usar encara en les seves obres literàries, preferint-les a la forma més estesa del català central, les terminacions *-e* (primera conjugació) i *-a* (altres conjugacions). Quant a l'imperfet de subjuntiu, cal no oblidar tampoc l'ús que alguns escriptors mallorquins fan encara de les formes en *-às* de la primera conjugació, i sobretot l'existència a València, amb manifestacions literàries, de l'imperfet en *-ara*, *-era* (cf. en la llengua literària comuna les formes *fóra*, etc., del verb *ésser*, amb valor de condicional).

Sota la rúbrica *Faits de Syntaxe*, el Sr. J. BOURCIEZ estudia, en una nota titulada *Italien non che au sens de «non modo»* (pàgs. 177-181), el procés sintàctic que ha portat *non che* a significar 'non seulement' i 'non seulement non' i ho relaciona amb el *non modo* llatí.

La filologia està representada en aquest volum per una contribució del venerable mestre A. JEANROY, *Le poil du loup (ou de l'ours) symbole de perfidie (Pour l'histoire d'une locution)* (pàgs. 265-270), on és analitzat el sentit i l'evolució atenuant que la frase «Il y a ici du poil du loup» (o «de l'ours») presenta en una sèrie d'exemples antics que són reproduïts i comentats. Segons ells, la locució voldria dir 'il se trame ici quelque machination, il y a ici des gens suspects de trahison; nous devons nous tenir sur nos gardes'. L'autor creu que el fet que el pèl d'un animal com el llop (l'ós sorgiria després per substitució) hagi pogut ésser escollit com a emblema de la perfídia i de la traïció es deu a una falla del tipus de *La cabra i el llop*, molt estesa en tots els reculls isòpics de l'Édat Mitjana.

El Sr. PAUL LABORDE publica un estudi de literatura comparada — *Un problème d'influence: Marivaux et «El sí de las niñas»* (pàgs. 127-145) —, on vol precisar, establint confrontacions i paral·lelismes, que entre les fonts d'*El sí de las niñas* de Moratín — ultra *Entre bobos anda el juego* de Rojas Zorrilla, la comèdia sentimental i el drama burgès, la realitat mateixa (Francisca Gertrudis Muñoz y Ortiz i la seva mare María Ortiz) — cal col·locar, i en lloc preferent, *L'école des mères* de Marivaux, de la qual creu que la comèdia de Moratín, tot i conservar el seu caràcter d'obra de qual de brot del teatre espanyol del segle XVIII, no és més que una adaptació particularment reeixida.

Una secció, dins les *Variétés*, dedicada als textos dialectals, ens dona dos contes rossellonesos — *Les surprises de l'enseignement*, de MARIE-LOUISE ROUZAUD (de Thuir), i *Es ell, ... en Tisto*, de SIMONA BORRELL (de Mosset) (pàgs. 173-176) — i una narració gascona — *Per ua grulha!*, de MIQUÈU DE CAMELAT (pàgs. 301-308), versió bigordana segons el parlar d'Arrens, acompanyada d'un petit glossari, de *Per u grulh!*, el text bearnès de la qual es troba en el volum *Bite-Bitaute* (Pau 1937).

Completa la secció de miscel·lània: *Voyelles claires et voyelles sombres (Un jugement de Ferdinand de Saussure à propos du «Vers français»)* (pàgs. 299-300), on són publicats fragments d'una carta de F. de Saussure a M. Grammont, datada el 29 desembre 1904, en la qual queda posat de manifest com els dos grans lingüistes arribaven a les mateixes conclusions sobre l'harmonia vocàlica.

Més de la meitat del volum, seguint la bella tradició informativa de la *RLR*, està dedicada a notes bibliogràfiques (pàgs. 80-126, 183-255, 317-393). Un centenar llarg de recensions — així com un bon nombre d'anàlisis de revistes — signades pels Srs. Jean Bourciez, Enric Guiter, P. Villeneuve, Pierre Jourda, L. Roussel, André Péyrefitte, C. Rostaing, J. Séguy, J.-B. Aquarone i P. Laborde, ens tenen al corrent de les obres més importants aparegudes entre els anys 1938 i 1946 en el camp de la romanística. Per les remarques que hi són fetes o per les dades noves que aporten ens cal assenyalar les següents: *Géographie phonétique du Forez i Études de Géographie morphologique sur les patois du Forez*, de P. GARDETTE (pàgs. 80-85: Bourciez); *La phrase et le vocabulaire de J. K. Huysmans*, de M. CRESSOT (pàgs. 88-91: Bourciez); *Étude de linguistique historique du dialecte minorquin*, d'E. GUI TER (pàgs. 102-106: Bourciez); *Istoria limbii române*, d'A. ROSETTI (pàgs. 109-111: Bourciez);

Grammaire catalane, de P. FABRA (pàgs. 115-121 i 223 : Guiter); *Etude sur les prépositions françaises* od, atout, avec, depuis les origines jusqu'au seizième siècle, de G. LÆFGREN (pàgs. 198-201 : Bourciez); *La langue de Cahors, des origines à la fin du XVIe siècle*, de S. DOBELMANN (pàgs. 217-220 : Séguy); *Manual de fonetica romanica, romina, italiana, francesa și spaniola*, de T. PAPAHAĞI (pàgs. 232-236 : Guiter); *Le manuel des péchés: Etude de littérature religieuse anglo-normande (XIIIe siècle)*, d'E.-J. ARNOULD (pàgs. 322-328 : Guiter); *La vida de sant Honorat, poème provençal de Raimond Feraud*, per I. SUWE (pàgs. 380-382 : Bourciez); *Le style et ses techniques*, de M. CRESSOT (pàgs. 390-393 : Bourciez).

R. ARAMON i SERRA

«Anuari de l'Oficina Romànica de Lingüística i Literatura». Vols. V (1932), VI (1933), VII (1934). Barcelona, Biblioteca Balmes. 392 pàgs. + 1 mapa; 300 pàgs. + 1 làm.; 356 pàgs.

La guerra civil vingué a interrompre la publicació d'aquesta interessant revista d'estudis romànics dirigida pel P. Josep Calveras.¹ El vol. V, corresponent a l'any 1932, aparegué el 1934; el vol. VII, corresponent a 1934, aparegué el 1935; el vol. VI, que conté un recull d'estudis de Pere Barnils, aplegats en homenatge a la memòria del destacat fonetista català amb motiu de la seva mort (1933), no pogué veure la llum fins l'any 1939, i encara aparegué sense el pròleg i sense els índexs que hom havia preparat.

La major part dels treballs publicats en aquests tres volums és refereixen a la llengua i a la literatura catalanes.

El Sr. FRANCESC DE B. MOLL prossegueix la publicació del seu estudi *La flexió verbal en els dialectes catalans* (V, 9-72) que havia iniciat en el vol. II. Comprèn els verbs *sortir, anar, dir, dur, eixir, ésser, estar, fer, haver, morir, poder, saber, tenir*. — Mn. A. GRIERA aplega, en la primera sèrie dels seus *Etudes de géographie linguistique* (V, 73-119), seixanta-quatre casos d'homonímia, ordenats alfabèticament, en els quals estudia les evolucions fonètiques, canvis semàntics i creació de nous mots a què aquella ha donat lloc, sobretot dins el domini català. En alguns casos exposa la distribució geogràfica dels mots. Es troben refosos en aquest treball, bé que un xic modificats, els estudis *Poll* (publicat abans dins la «Miscel·lània Prat de la Riba», I, 211-218), *Solum et Sole* (aparegut en l'«Homenaje a Menéndez Pidal», I, 689-696), *L'aranya i la granota* («Mélanges A. Jeanroy», 85-88), i *Silló-sella* (BDC, XVIII (1930), 99-100). No totes les homonímies de què Mn. Griera s'ocupa són indiscutibles, i hom farà bé d'utilitzar amb cautela aquest estudi. — *El dialecto de Alguer y su posición en la historia de la lengua catalana*, del Sr. H. KUEN (V, 121-177; VII, 41-112), és un dels millors estudis dialectals catalans que posseïm fins ara. Després d'unès pàgines de caràcter històric, el professor austríac explica el seu procediment en l'arregle de material feta a l'Alguer mateix, descriu detalladament el sistema fonètic alguerès, que il·lustra amb transcripcions fonètiques d'un conte popular, i inicia l'estudi de l'evolució de les vocals; en aquest capítol s'interromp el treball, la continuació del qual esperem amb gran interès. L'obra

I. Vegeu la recensió del Sr. R. A[RAMON] i S[ERRA] sobre els quatre primers volums, en *AIEC*, VIII (1927-1931) [1936], 586-588.